



# Ohjauksen verkko-sivujen toteutus opiskelijan suunnitteluvaiheessa Hiusalan ammattitutkinnossa

Tiina Sillanpää



JYVÄSKYLÄN  
AMMATTIKORKEAKOULU

*Ammatillinen opettajakorkeakoulu*

Tekijä(t) Tiina Sillanpää	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 28	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus <input type="checkbox"/> Salainen _____ saakka	
Työn nimi <b>Ohjauksen verkko-sivujen toteutus opiskelujen suunnitteluvaiheessa Hiusalan ammattitutkinossa</b>		
Koulutusohjelma Jyväskylän ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajakorkeakoulu, opinto-ohjaajakoulutus		
Työn ohjaaja(t) Riitta Virtanen		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Parturi-kampaajat ovat usein pienyrittäjiä ja perheen äitejä. Useimmiten tutkintoihin valmistavaa koulutusta on tarjottu ruuhka- Suomen isoissa kaupungeissa. Pienyrittäjän mahdollisuudet osallistua kaukana yrityksestä tai kotipaikkakunnasta sijaitsevaan koulutukseen ovat vähäiset taloudellisten uhrauksien noustessa erittäin korkeiksi. Hiusalan täydennyskoulutus on hyvin pitkälle tukkufirmojen järjestämiä lyhytkestoisia muoti- ja tuotekoulutuksia. Ammatti- ja erikoisammattitutkintoja on suoritettu viime vuosina vähän. Tulevaisuus haastaa kuitenkin yhä useammat yrittäjät kehittämään toimintaansa niin ammattitaidon, kuin yrityksen kehittämisen näkökulmasta.</p> <p>Hiusverkko - hankkeessa kehitetään Kamet- toimintamallin Hiuskisälli-osioon uutta materiaalia sekä opinto- ohjaukseen liittyviä sivuja. Rahoitus tulee OPH:lta ESR-rahoituksena. Hankkeeseen osallistuvia kouluja on neljä. Verkostokumppaneina ovat Tampereen ammattiopisto, Ylä- Savon ammattiopisto, Etelä- Karjalan ammattiopisto sekä Kemijärven ammattiopisto. Kehittämishankkeeni liittyy opinto-ohjauksen verkkosivujen sisällön tuottamiseen opintojen suunnitteluvaiheeseen.</p> <p>Aikuisopiskelun henkilökohtaistaminen- projektissa (Aihe) henkilökohtaistaminen on kytketty näyttötutkintoperustaisen ammatillisen aikuiskoulutuksen laadun ja vaikuttavuuden kehittämiseen. Mallinnuksessa tuotetaan käsitteellinen ja toiminnallinen jäsenyys, jonka avulla opiskelun, verkko-oppimisen ja tutkinnon suorittamisen verkko-ohjaus voidaan ottaa tietoisesti aikuisopiskelun henkilökohtaistamisen käyttöön.</p> <p>Verkko-ohjauksen niin kuin perinteisenkin ohjauksen lähtökohtana ovat opiskelijan realistiset mahdollisuudet opiskella. Tällöin opiskelija ymmärtää opiskelutapaan liittyvän ajankäytön ja itseohjautuvuuden merkityksen tulevissa opinnoissa, hän löytää itsellensä sopivan opintojen rahoitusmuodon sekä perehtyy itse verkko-oppimiseen. Hänellä tulisi olla myös mahdollisuus perehtyä itseensä oppijana, kasvattaa näin omaa itsetuntemustaan ja kartoittaa omaa oppimistyyliään.</p> <p>Opiskelujen suunnitteluvaiheen henkilökohtaistaminen auttaa opiskelijaa ja ohjaajaa huomioimaan ohjauksen tarvetta opiskeluprosessin eri vaiheissa. Suunnitteluvaihe toimii pohjana opiskelijan henkilökohtaiselle oppimis- ja näyttösuunnitelmalle. Opintojen henkilökohtaistaminen auttaa aikuista oppijaa kohti laadukasta näyttötutkintoa.</p>		
Avainsanat (asiasanat)		
ohjaus, verkko-ohjaus, parturi- kampaaja, henkilökohtaistaminen, aikuisopiskelu		
Muut tiedot		

Author(s) <b>Tiina Sillanpää</b>	Type of Publication <b>Development project report</b>	
	Pages <b>28</b>	Language <b>Finnish</b>
Confidential <input type="checkbox"/> Until _____		
Title <b>Producing the contents of websites for counselling the planning phase of Further Qualification in Hairdressing</b>		
Degree Programme <b>Jyväskylä university of applied sciences, Vocational Teacher Education College, Vocational Study Counsellor Education</b>		
Tutor(s) <b>Riitta Virtanen</b>		
Assigned by		
<p><b>Abstract</b></p> <p>Barber-hairdressers are often small-scale entrepreneurs and mothers. Preparatory training for qualification has mostly been offered in big cities in southern Finland. It is difficult for small entrepreneurs to take part in training that takes place far away from the enterprise or the place of domicile because their financial costs can rise very high. The updating training of hairdressing is mostly short-term fashion and product training arranged by wholesale businesses. However, the future challenges more and more entrepreneurs to develop their operations from the point of view of their professional skills as well as from the point of view of the development of their enterprises.</p> <p>New material for the Hiuskisälli (Hair Apprenticeship) item of the Kamet operations model as well as material for the tutoring pages is being developed in the Hiusverkko (Hairnet) project. Financing comes from the Ministry of Education as ESR funding. Four schools participate in the project. The Net partners are Tampere Collage, the Ylä-Savo Vocational Institute, the Vocational Institute of southern Karelia and the Kemijärvi Vocational Institute. This development project deals with producing the contents of tutoring websites for the planning phase of studies.</p> <p>In the project of Personalizing Adult Education, personalizing has been connected to the development of the quality and effectiveness of adult education and it bases on competence-based qualification. Conceptual and functional disposition is being produced in modelling with the help of which net tutoring, learning on the Internet, and qualification can consciously be brought into use in the personalizing of adult education.</p> <p>The starting point of net tutoring as well as traditional tutoring is the students' realistic possibilities to study. In this case, the student will understand the importance of scheduling and self-guidance in her way of studying and she will find the right financial form for herself and get familiarized with learning on the Internet by herself. She should also have the opportunity to become acquainted with herself as a learner and so increase her own self-knowledge, and map her own learning style.</p> <p>The personalizing of the planning phase of the studies helps the student and the tutor to pay attention to the need of tutoring during the different phases of the studying process. The planning phase works as a base of the student's personal plan for her learning and vocational skills demonstration. The personalizing of the studies helps the adult learner towards vocational skills demonstration of good quality.</p>		
Keywords <b>tutoring, counselling, barber-hairdresser, personalizing, adult education.</b>		
Miscellaneous		

## SISÄLTÖ

1. Johdanto .....	5
2. Hiusalan ammattitaitovaatimukset ja ammattitaidon kehittäminen.....	6
2.1 Hiusalan ammattitutkinto.....	9
2.2 Hiusalan erikoisammattitutkinto.....	10
3. Aikuisopiskelijan opintojen ohjaus.....	11
3.1 Aikuinen oppijana.....	13
3.2 Ohjaus.....	14
3.3 Opintojen henkilökohtaistaminen.....	16
4. Verkko-ohjaus opiskelujen suunnitteluvaiheessa.....	17
4.1. Itsetuntemus.....	18
4.2. Lähtötilanteen kartoitus.....	19
4.3. Opiskelualan, tutkinnon tai tutkinnonosan ja opiskelumuodon valinta.....	20
5. Opinto-ohjauksen verkkosivujen toteutus HIUSVERKKOon.....	22
6. Pohdinta.....	24
Lähteet	

## 1. JOHDANTO

Parturi- kampaajat ovat pääosin pienyrittäjiä omissa yrityksissään. Tulevaisuudessa yhä harvemman yrityksen on vaikea toimia helposti ennustettavilla ja vakailta markkinoilla. Todennäköistä on, että markkinoiden kehitys ja kulutuskysyntä muuttuvat yhä epävarmemmiksi ja yritysten on turvauduttava entistä suurempaan riskinottoon. Työelämässä tapahtuu ilmiöitä, jotka tekevät ammattitaidon jatkuvan kehittämisen ja ammatillisen uusiutumisen välttämättömäksi. Tulevaisuuden menestystekijöitä ovat nopeus, joustavuus, integraatio ja innovatiivisuus. Tehokas yritys tuo markkinoille uusia tuotteita ja muuttaa strategioitaan tarvittaessa. Tällaiset yrittäjät ovatkin valmiita oppimaan uutta ja siirtymään tarvittaessa uusiin tehtäviin. Inhimillisen pääoman merkitys kasvaa myös tulevaisuudessa. Ihmistä ei yritetä korvata laitteilla eikä koneilla, vaan yksilöllinen ja pysyvä palvelu on tärkeää asiakkaille. (Ruohotie 2000, 22.)

Useimmat hiusalan ammattilaiset ovat perheellisiä pienyrittäjänaisia eri puolilla Suomea. Useimmiten tutkintoihin valmistavaa koulutusta on tarjottu ruuhka- Suomen isoissa kaupungeissa. Pienyrittäjän mahdollisuudet osallistua kaukana yrityksestä tai kotipaikkakunnasta sijaitsevaan koulutukseen ovat vähäiset taloudellisten uhrauksien noustessa erittäin korkeiksi. (Häyrinen & Kara, 2006.)

Näyttötutkintojen suorittaminen pelkän työkokemuksen ja työssä oppimisen varassa on ollut vähäistä – alle 10 prosenttia suorituksista. Koulutus ja opiskelu säilyttävät aikuisillakin tärkeän asemansa. Näyttötutkinnot ovat muuttaneet oleellisesti aikuiskoulutuksen ohjausjärjestelmää. (Tutkintopalvelut)

Tampereen ammattiopiston toimesta järjestetään Hiusalan erikoisammattitutkintoon ja ammattitutkintoon valmistavaa koulutusta, joka tunnetaan KAMET- toimintamallina. Kamet- toimintamalliin sisältyy kaksi osiota Hiusmestari(erikoisammattitutkinto) ja Hiuskäsälli(ammattitutkinto). Ed. mainituissa tutkinnoissa verkko palvelee hiusalan ammattilaisen tarpeita, toiveita ja mahdollisuuksia. Verkko- opinnoissa pidetään tärkeänä vuorovaikutustaitojen kehittämistä ja alueellisen kehittämisen jatkamista siten, että jokainen opiskelija voisi opiskella joustavasti, yksilöllisesti ja helpoin työvälinein. Verkko- opinnot ehkäisevät siten syrjäytymistä elinikäisen oppimisen oppimispolulla. (Häyrinen & Kara 2006.)

Hiusalan ammattilaiset ovat verkko-oppimisessa hyvin eri tasoilla. Verkko-opetus asettaa suuren haasteen koulutuksen järjestäjälle. Verkko- alusta ja sen käyttäminen pitää olla yksinkertaista ja hyvin ohjattua, jotta koulutukseen hakeutuisi ja siinä selviäisi myös erittäin vähäisillä kokemuksilla tietotekniikassa aloittavat tutkinnon suorittajat. Verkkoympäristön ulkonäkö on myös tärkeässä merkityksessä. Hiusalan ammattilaiset tarjoavat ihmisen ulkonäköön liittyviä kauneus- ja hyvinvointipalveluita, joten tärkeää on oppimisympäristön ulkoinen olemus, ajanhenkisyys jne.

Ohjausta voidaan toteuttaa omaehtoisena ohjauksena, suuryhmäohjauksena, pienryhmäohjauksena tai henkilökohtaisena ohjauksena. Verkko-ohjaus on yksi omaehtoisen ohjauksen muodoista, jolloin tavoitteena on, että opiskelija pääsee ilman henkilöstön läsnäoloa ohjausta tukeviin informaatiolähteisiin ja ohjauspalveluihin. Ohjaustarpeen arviointi tehdään ohjausprosessin alkuvaiheessa. Arvioinnin avulla pyritään varmistamaan, että suunniteltu ohjaus vastaa opiskelijan tarpeita.

Hiusverkko - hankkeessa kehitetään Kamet- toimintamallin Hiuskäsälli-osioon uutta materiaalia sekä opinto- ohjaukseen liittyviä sivuja. Hankkeeseen osallistuvia kouluja on neljä. Rahoitus tulee OPH:lta ESR-rahoituksena. Verkostokumppaneina ovat Tampereen ammattiopisto, Ylä- Savon ammattiopisto, Etelä- Karjalan ammattiopisto sekä Kemijärven ammattiopisto. Kehittämishankkeen liittyä opinto-ohjauksen verkkosivujen tuottamiseen opintojen suunnitteluvaiheeseen.

## **2. HIUSALAN AMMATTITAITOVAATIMUKSET JA AMMATTIT Aidon KEHITTÄMINEN**

Hiusala on muotia ja alan viimeisiä suuntauksia seuraava ala. Hiusalan toiminnan tarkoituksena on korkealaatuisten palveluiden avulla hoitaa ihmisten kauneutta, terveyttä ja hyvinvointia. Parturi-kampaajat toimivat joko toisen palveluksessa, itsenäisinä ammatinharjoittajina tai yrittäjinä. Parturi-kampaamoala on kaupallinen ja käsityömäinen palveluala, jossa terve kilpailu ja työn hyvä laatu edistävät taloudellista tuottavuutta. Suurin osa yrityksistä on ollut pienyrityksiä, mutta yrityskokojen kasvaessa ala on alkanut työllistää enemmän. Useimmat työntekijät päätyvät itsenäisiksi yrittäjiksi jossain työuransa vaiheessa esimerkiksi vuokraamalla työpisteen yrityksen sisältä. Suurempiin yrityksiin voi

työllistyä työnjohtotehtäviin, lähinnä kuitenkin pääkaupunkiseudulla. Yrityksiä on sijoittunut tarjoamaan lisäpalveluja hoitoloiden, kylpylöiden, sairaaloiden ja palvelutalojen yhteyteen sekä risteilyaluksille. Jonkin verran hiusalan palveluja viedään myös suoraan asiakkaan kotiin. Yhteistyö ja verkostoituminen oman- sekä muiden eri alojen kanssa on yleistynyt. (Hiusalan perustutkinto)

Ammattitaitovaatimuksia kasvattavat arvonlisäverosta johtuva kova kilpailutilanne, alan herkkyys suhdannevaihteluille, työvoiman vapaa liikkuvuus ja kansainvälistyminen sekä asiakkaiden tietoisuuden lisääntyminen ihon ja hiusten hoitoon liittyvistä tekijöistä. Pienyrittäjävaltaisella hiusalalla korostuvat erityisesti yrittäjäystaidot, jonka vuoksi toiminnan kannattavuutta tukee ammattilaisen tietoinen sisäinen ja ulkoinen yrittäjäyys. Hiusalan arvostuksen lisäämiseksi, kansainvälisten yhteyksien muodostamiseksi ja ammattitaidon kehittämiseksi alalla on runsaasti kilpailutoimintaa. Useat pääkaupunkiseudun yritykset tarjoavat asiakkailleen elämyksellistä hiustenhoitoa erikoishoitoineen ja rentoutumiskeinoineen, stailauspalvelut mukaan luettuna. Hiusalan ammattilaiset kouluttautuvat usein myös ehostus- ja maskeeraus alueella sekä käsien- ja kynsienhoitamisen alalla. (Hiusalan perustutkinto)

Ihannetapauksessa yksilön kehittyminen jatkuu koko työikäisyyden ajan. Silloin ammattilainen kokee, että hänellä on jatkuvasti mahdollisuuksia kehittyä työssään. Työstä opitaan lähinnä silloin, kun siinä kohdataan haasteellisia tilanteita. Kehittävä vaikutus perustuu siihen, että ne antavat oppimismahdollisuuksia ja motivoivat oppimaan. Monille ammattilaisille kaikkein antoisimpia oppimiskokemuksia on ratkaista työhön liittyviä ongelmia. Motivaation taustalla on usein halu parantaa palvelun laatua ja työn edellyttämää osaamista ja näin ollen vähentää negatiivisia tuotoksia ja epämiellyttäviä tilanteita. Kilpailu yritysten kesken on kannustanut yrittäjiä kehittämään yritystoimintaansa ja verkostoitumista eri alojen yritysten kanssa. (Ruohotie 2000, 53- 54.)

Hiusalan ammattilaiset kouluttautuvat lähinnä syksyisin ja keväisin uutta muoti-informaatiota sisältävillä lyhytkestoisilla iltakursseilla. Pitkäkestoiset koulutukset ovat koulutustarjonnassa vähäisiä ja keskittyvät pääkaupunkiseudulle.

Hiusalan kampaajamestaritutkintoa on suoritettu 2000- luvulla noin 20–30 vuodessa. Parturimestaritutkintoja on suoritettu 5, ammattitutkintoja ei yhtään. Ed. mainitun Hiusverkko- hankkeen tavoitteena on kehittää Hiusalan ammattitutkintoon verkkomateriaali

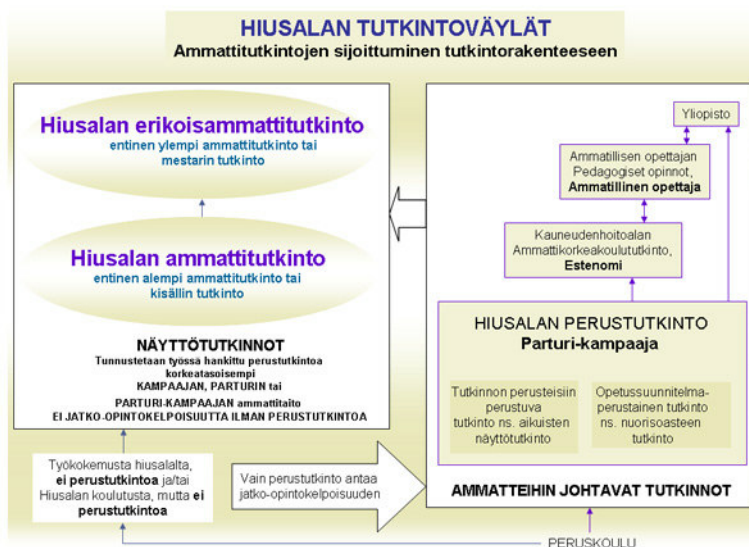
ja lisätä näin ammattitutkinnoista kiinnostuneiden suorittajien määrää. Työelämän tutkintojen suorittaminen verkon avulla ajasta ja paikkakunnasta riippumatta voisi lisätä parturi- kampaajien kiinnostusta laaja-alaisempaan ammattitaidon kehittämiseen jatkossa.

Tutkintoihin valmistavan koulutuksen kuin tutkintojen suorittamisen tuleekin olla joustavaa ja aikuisten erilaisiin elämäntilanteisiin soveltuva. Tutkinto on voitava suorittaa osina. Juuri tätä silmällä pitäen tutkinnot on rakennettu modulaarisesti työelämän tehtävä- ja toimintakokonaisuuksia noudattaen. Näyttöjä ei koota koko tutkintoa koskeviksi mittaviksi koejärjestelyiksi, vaan näytöt voidaan antaa joustavasti moduuleittain valmistavan koulutuksen osana. Näihin samoihin moduuliperustaisiin näyttöihin voivat hakeutua myös valmistavan koulutuksen ulkopuolelta tulevat kokelaat. Tutkintojärjestelmän joustava toiminta edellyttää valmistavan koulutuksen jäsentymistä tutkintojen osien mukaisesti. (Tutkintopalvelut)

Tutkintovaatimukset ja niiden arviointi johdetaan työelämästä. Näyttötilaisuuksia ei laadita ja suunnitella olemassa olevan koulutuksen mukaan, millä estetään tutkinnon muodostuminen käytännössä jonkinlaiseksi koulutuksen päättötutkinnoksi. Koulutuksen järjestäjille keskeiseksi ohjenuoraksi tulevat tutkintovaatimuksissa määritelty ammattipätevyys sekä sen arviointia koskevat perusteet. Aikuiskoulutuksen järjestäjät ovat joutuneet aktiivisesti paneutumaan omaan opetus- ja näyttösuunnitteluunsa sekä opetuksen yksilöllistämiseen henkilökohtaisten opiskeluohjelmien pohjalta. Tuloksena on odotettu tehokkaampaa ja jatkuvasti aktiivista aikuiskoulutusjärjestelmää. (Tutkintopalvelut)

Hiusalalla perustutkinnon jälkeen tutkintoja on kaksi, Hiusalan erikoisammattitutkinto sekä Hiusalan ammattitutkinto. Erikoisammattitutkinto on tarkoitettu jo pitempään alalla toimineelle parturi- kampaajalle ja ammattitutkinto kahden- kolmen vuoden työkokemuksen omaavalle.





Kuvio 1. Hiusalan tutkintoväylät.

## 2.1 Hiusalan ammattitutkinto

Näyttötutkinnot ovat ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomia. Koulutuksessa, työelämässä ja harrastuksissa hankittua osaamista käsitellään yhtenä kokonaisuutena siten, että osaaminen voidaan hyödyntää tutkinnoissa vaaditun ammattitaidon näytöissä. Näyttötutkinnot ovat rakenteeltaan modulaarisia. Ne muodostuvat työelämästä ja sen kehittymistarpeista johdetuista tehtäväkokonaisuuksista, jolle on ominaista toiminnallisen ja tiedollisen perustan yhteisyys, ammattitaidon monipuolisuus sekä työprosessin ja sen tulosten yhdentymisen. Tutkinnon osa muodostaa ammattipätevyyden osa-alueen, joka voidaan erottaa luonnollisesta työprosessista itsenäiseksi ja arvioitavaksi kokonaisuudeksi. Näytöt järjestetään ja suoritetaan joustavasti tutkinnon osa kerrallaan. Koko tutkinnon sijasta tavoitteena voi olla myös tietyn tai tiettyjen tutkinnon osien suorittaminen. ( Hiusalan ammattitutkinto)

Hiusalan ammattitutkinto muodostuu neljästä pakollisesta tutkinnon osasta ja yhdestä valinnaisesta tutkinnon osasta. Tutkinto on valmis, kun kaikki tutkinnonosat on suoritettu hyväksytysti. Parturi-kampaajan kasvu ja kehitys – tutkinnon osa tulee suorittaa hyväksytysti ennen muita tutkinnon osia.

Hiusalan ammattitutkinnon osat ovat:

#### PAKOLLISET OSAT

1. Parturi-kampaajan kasvu ja kehitys
2. Yksilöllinen työkokonaisuus naiselle ja miehelle, arkeen ja juhlaan
3. Yksilöllinen pitkien hiusten työkokonaisuus arkeen ja juhlaan
4. Yrittäjäyys ja ohjaajana toimiminen

#### VALINNAISET OSAT

5. Hiusten- ja hiuspohjan erikoishoitaminen
6. Yksilöllinen työkokonaisuus hiuslisämateriaalilla, naiselle tai miehelle
7. Yritystoiminnan kehittäminen tai laajentaminen

#### Kielitaitovaatimus

Tutkinnossa vaaditaan tutkinnon suorittajalta yhden vieraan kielen puhumisen ja puheen ymmärtämisen taito yleisen kielitutkinnon taitotason kaksi (2) mukaisesti äidinkielen lisäksi. Kielitaito osoitetaan asiakaspalvelutilanteissa minkä tahansa tutkinnon osan näytön yhteydessä. Tutkinnossa hyväksytään aikaisempi yleisen kielitutkinnon taitotason kaksi (2) mukainen suoritus. ( Hiusalan ammattitutkinto)

## 2.2 Hiusalan erikoisammattitutkinto

Hiusalan erikoisammattitutkinto muodostuu neljästä pakollisesta tutkinnon osasta (1 – 4), kahdesta suuntautumisalasta (5,6) ja neljästä valinnaisesta tutkinnon osasta (7 – 10). Pakollisista tutkinnon osista neljäs, Yritystä profiloivien palveluiden tuottaminen, sisältää kolme eri vaihtoehtoa, joista yksi tulee suorittaa. Tutkinto on valmis, kun tutkinnon suorittaja on hyväksytysti suorittanut kaikki neljä pakollista tutkinnon osaa, toisen suuntautumisalalan tutkinnon osista ja yhden valinnaisista tutkinnon osista. Tutkinnon suorittaminen kokonaisuudessaan edellyttää siis yhteensä kuuden tutkinnon osan suorittamista. Hiusalan erikoisammattitutkinnon suuntautumisalalat ovat kampaajamestari ja parturimestari. Tutkinnon suorittajan on mahdollista suorittaa kumpikin näistä suuntautumisalaloittain eriytyvistä tutkinnon osista. Mikäli tutkinnon suorittaja suorittaa kampaajamestarin sekä parturimestarin suuntautumisalalan tutkinnon osat eli yhteensä seitsemän tutkinnon osaa, tutkintotodistukseen merkitään suuntautumisalaksi parturi-kampaajamestari. ( Hiusalan erikoisammattitutkinto)

Hiusalan erikoisammattitutkinnon osat ovat:

A. PAKOLLISET TUTKINNON OSAT

1. Ohjaajana ja perehdyttäjänä toimiminen
2. Yritystoiminnan kehittäminen
3. Hiusalan kehittäminen
4. Yritystä profiloivien palveluiden tuottaminen
  - 4.1 Ehostaminen
  - 4.2 Hiuslisäkkeet
  - 4.3 Habituspalvelut

B. SUUNTAUTUMISALAT

5. Kampaajamestari
6. Parturimestari

C. VALINNAISET TUTKINNON OSAT

7. Kilpailuvalmentajana toimiminen
8. Kilpailijana toimiminen
9. Hiusalan tapahtumien tuottaminen
10. Kouluttajana toimiminen

(Hiusalan erikoisammattitutkinto)

### **3. AIKUISOPISKELIJAN OPINTOJEN OHJAUS**

Opinto-ohjauksen perusta on koulutuslainsäädännössä. Opinto-ohjauksesta on säädetty kutakin koulumuotoa koskevissa laeissa ja asetuksissa ja joiltakin osin valtioneuvoston päätöksissä. Opinto-ohjaus tulee näkyä valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissa, sekä koulukohtaisissa opetussuunnitelmissa, jonka koulut laativat valtakunnallisen opetussuunnitelman pohjalta. (Numminen, Jankko, Lyra- Katz, Nyholm, Siniharju, Svedlin 2002, 42.)

Opintojen-ohjaus eriytyy kolmeksi toisistaan melko riippumattomaksi osa-alueeksi. Kolme osa-aluetta on ammatinvalinnan ohjaus (uravalinnan ohjaus), kasvatuksellinen ohjaus (persoonallisuuden kasvun ja kehityksen tukeminen) sekä oppimisen ja opiskelun ohjaus. Ohjaus integroituu opetussuunnitelmaan siten, että se antaa riittävää pohjaa ammatilliseen suuntautumiseen, itsenäiselle päätöksenteolle ja päätösten mahdollisten vaikutusten jäsentämiselle. Oppimisedellytysten luomiseen eri tilanteissa pyritään laajalla verkostoyhteistyöllä ja henkilökohtaisilla kontakteilla. Rakenteiden avautuessa korostuvat opiskelijoiden sijoittumista koskevat tietopalvelut sekä opintonsa päättäneiden seuranta. Ohjausjärjestelmien kehittäminen edellyttää jatkuvaa arviointia ja kiinteitä suhteita ulkopuolisiin sidosryhmiin sekä erilaisia palautejärjestelmiä. (Vuorinen 2006, 29–31.)

Nykyisin ohjaus on alettu nähdä laaja-alaisena, erilaisia menetelmiä soveltavana toimintana. Samalla se on laajentunut tavoitteeltaan ja kohteeltaan. Ohjaus on ihmissuhdeammatti, koska ohjaukseen sisältyy tunne ja tarkoitus, toisen kunnioittaminen, avoin vuorovaikutus ja tilanteen jäsenys. (Vuorinen 2006, 29.)

Ohjausta voidaan toteuttaa omaehtoisena ohjauksena, suurryhmäohjauksena, pienryhmäohjauksena tai henkilökohtaisena ohjauksena. Verkko-ohjaus on yksi omaehtoisen ohjauksen muodoista, jolloin tavoitteena on, että opiskelija pääsee ilman henkilöstön läsnäoloa ohjausta tukeviin informaatiolähteisiin ja ohjauspalveluihin. Ohjaustarpeen arviointi tehdään ohjausprosessin alkuvaiheessa. Arvioinnin avulla pyritään varmistamaan, että suunniteltu ohjaus vastaa opiskelijan tarpeita. (Osa opiskelijoista löytää avun itse, toinen tarvitsee avukseen pienryhmää ja joillekin henkilökohtainen ohjaus on sopivin vaihtoehto). Aikuisuudessa korostuvat itsenäisyys ja vastuullisuus. Aikuisuuden elämänvaiheeseen kuuluvat myös tietoisempi suuntautuneisuus ja päämäärä. Ohjaustarpeet aikuisen osalta voivat liittyä työssäjaksamiseen ja perhe- elämän haasteisiin. Aikuisoppilaitosten tuoreen selvityksen mukaan (2004) opinto-ohjausta on saatavilla kohtuullisesti. Opintojen ohjaus keskittyy opiskelujen alkuun, toimien heikommin opintojen kuluessa ja opintojen loppuvaiheessa. Selvityksen mukaan ohjauksen erityistarpeisiin tulee jatkossa kiinnittää huomiota. (Lerkkanen 2005, 34- 37.)

Ohjaus- ja neuvontatyö on lisääntynyt Suomessa aikuiskoulutuksen yhteydessä. Elinikäisen oppimisen näkökulmasta aikuisikäisen väestön ohjauspalvelujen järjestämiseen liittyy haasteita. Lisääntyvä koulutustarjonta vaatii tehokkaita ohjauspalveluita, jotta se ei muodostu koulutuksellista tasa-arvoa vähentäväksi tekijäksi,

vaan väestön koulutuksellisia eroja tasoittavaksi tekijäksi. Elinikäisen oppimisen korostuminen lisää tarvetta tukea väestön mahdollisuuksia hankkia itsenäisesti tietoa erilaisista opiskelumahdollisuuksista. Myös henkilökohtaisiin ohjauspalveluihin sekä tutorointiin tarvitaan panostuksia niiden ihmisten osalta, joiden valmiudet omaehtoiseen opiskeluun ja osaamisen ajantasaistamiseen ovat puutteelliset. Opiskelun muuttuminen luokkahuoneympäristöistä työpaikoille, kotiin sekä virtuaalisiin ympäristöihin lisää myös tutoroinnin tarvetta. (Kasurinen 2004, 33.)

Aikuisopiskelun henkilökohtaistaminen- projektissa (Aihe) henkilökohtaistaminen on kytketty näyttötutkintoperustaisen ammatillisen aikuiskoulutuksen laadun ja vaikuttavuuden kehittämiseen. Mallinnuksessa tuotetaan käsitteellinen ja toiminnallinen jäsenyys, jonka avulla opiskelun, verkko-oppimisen ja tutkinnon suorittamisen verkko-ohjaus voidaan ottaa tietoisesti aikuisopiskelun henkilökohtaistamisen käyttöön. (Ihanainen, Hietala, Mäkinen, Rannikko, & Keskinen 2004, 47.)

Projekti kehittää näyttötutkintotoiminnan laatua ja vaikuttavuutta henkilökohtaistamisen avulla. Aihe- projektissa on kehitetty henkilökohtaistamisen kolme vaihetta, hakeutuminen, tutkinnon suorittaminen ja tarvittavan ammattitaidon hankkiminen. Edellä mainittu henkilökohtaistaminen ja sen kolme vaihetta on sisällytetty lakiin ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain muuttamiseen (1013/2005) (8 §). Laki astui voimaan 1.1.2006. Määräys Henkilökohtaisten opiskeluohjelmien laatimisen perusteista 2000 kumoutui uuden pykälän myötä.

### 3.1 Aikuinen oppijana

Kaiken opetus- ja ohjaustoiminnan tavoitteena on oppiminen. Opetus ei kuitenkaan aina johda suoraan oppimiseen. Jokaisella oppijalla on yksilöllinen maailmankuva ja aikaisempi tietämys ja kokemukset taustalla. Aikaisempi opittu on aina pohjana, kun oppija havainnoi, tulkitsee ja jäsentää uutta tietoa. Uusi opittu tieto pohjautuu siis aina aiemmin opittuun tietoon. Myös oppimisvalmiudet vaikuttavat suuresti oppimiseen sekä tiedonprosessoinnin tapa itse oppimistilanteessa. Opetuksen käsitteellä tarkoitetaan tietoa siirtävää toimintaa, ja siinä on aina huomioitava, että tieto välittyy oppijalle aina oman prosessoinnin kautta. Sen vuoksi avoimia oppimisympäristöjä käytettäessä opettajan rooli nähdään enemmän tiedon prosessoinnin ohjaajana kuin tiedon siirtäjänä. (Koli & Silander 2002, 10.)

Oppimisprosessi on yksilön kehittämisprosessi, jonka avulla hän saavuttaa tietyn osaamisen. Tärkeää on, että tutkinnon suorittaja hahmottaa oppimisprosessin prosessuaalisen luonteen, jotta oppimisprosessi muodostuu hänelle tietoisesti jatkumoksi. Oppimisprosessin rakentajina toimivat tutkinnon suorittaja ja ohjaaja tietoisesti yhdessä. Prosessi on helpommin ymmärrettävä kun se kuvataan matkana, polkuna tai tienä. Tällöin tutkinnon suorittaja etenee matkallaan reittiä pitkin kohdaten erilaisia asioita. Oppimisprosessiperustainen ohjaus ja opetus antaa oppijalle mahdollisuuden olla oman oppimisensa subjekti ja vaikuttaa siihen. Oppimisprosessi vaatii oppijalta aktiivista osallistumista. (Koli & Silander 2004, 7.)

Oppimisessa keskeistä on myös tutkinnon suorittajan ajatteluprosessi. Ohjaajan tehtävä on seurata ja havainnoida oppijan ajattelu- ja ongelmanratkaisuprosessia. Tällöin on helpompaa löytää oppimisen vahvuudet ja vaikeudet. Ohjaajan ja opettajan tehtävä on edesauttaa oppijaa oppimaan ja edistää näin hänen oppimisprosessiaan. Ajattelu- ja ongelmanratkaisuprosessit ovat avain oppimisen edistämiseen. Henkilökohtaisessa oppimissuunnitelmassa(hops) on oppijan on hyvä tehdä näkyväksi eli kirjoittaa tai kuvata muulla tavoin(piirtäminen, kaaviot yms.) omia ajatuksiaan, emootioita, asenteita ja ongelmanratkaisuprosesseja. Kun oppijan ajatukset ovat ulkoistettu, ohjaaja voi ohjata oppijaa ja siten edistää oppijan oppimista. (Koli & Silander 2002, 8.)

### 3.2 Ohjaus

Ohjaukseen liittyy paljon tarpeita ja toiveita eri ihmisten kesken. Heidän tietonsa, taitonsa, motivaatio ja kiinnostus määrittelevät osaltaan ohjaukselle asetettuja odotuksia. Samat menettelytavat eivät sovellu kaikkiin ohjaustilanteisiin, kun tavoitteena on koulutuksellisen tasa-arvon edistäminen ja omaehtoisen opiskelun edellytysten vahvistaminen.

Ohjausresurssi vaihtelee suuresti eri henkilöiden kesken. Yhteiskunnan koulutusvaatimusten kasvaessa sekä koulutustarjonnan moninaistuessa opintojen ohjauksen kysyntä tulee kasvamaan ja se muodostuu tulevaisuudessa tärkeäksi yhteiskunnan avaintoiminnoksi. Ohjauksen riittävä resursointi ja palvelun laadun jatkuva kehittäminen vaikuttavat ratkaisevasti koulutuksellisen tasa-arvon kehittymiseen. (Kasurinen 2004, 35–36.)

Ohjauksen riittävä tarjoaminen ei ole ainoa ratkaisu työmarkkinoiden, koulutusjärjestelmän tai identiteetin rakentamisen ongelmiin, mutta parhaimmillaan ohjauksellisin

lähestymistavoin voidaan tukea aikuista ristiriitaisissa tilanteissa. Tällöin tarjotaan mahdollisuus ajan, huomion ja kunnioituksen saamiseen ja siten voidaan paikata esimerkiksi työelämän murroskohdissa syntynyttä arvokkuusvajetta. Aikuisen ohjausta voi kuvata eräänlaiseksi identiteettineuvotteluksi, jonka tarkoituksena on uuden luottamuksen rakentuminen. Ajan, huomion ja kunnioituksen antaminen merkitsee läsnäoloa ja tilan antamista dialogisuudelle. (Kasurinen 2004, 90–91.)

Dialogi määritellään neuvottelevaksi keskusteluksi, jossa molemmilla on oma äänensä. Puhe on aktiivinen ajattelutapahtuma, ajatukset eivät ole valmiina eikä niitä ainoastaan pueta sanoiksi, vaan puhuja joutuu ajattelemaan puheen. Kuunteleminen on puhumistakin aktiivisempi tapahtuma. Tällä tavalla dialogista muodostuu yhteisyytenä ja inspiraation lähteenä yhteistoimintaa, joka sitoo ihmiset yhteen ja luo väliaikaisesti heidän kokemansa maailman. Yhteistoiminnassa kunnioitetaan aina toisen erilaisuutta. Dialogi vastustaa ”jo tietämistä”, joka estää katsomasta valmiiden luokitusten ja tavanomaisuuksien taakse. Keskeisenä päämääränä hyvässä kommunikaatiossa on se, mikä tekee ihmiselle hyvää. (Kasurinen 2004, 90–91.) Verkko-oppimisessa ohjausdialogi on aina hyvä dokumentoida, jotta sitä voidaan tarkastella prosessin eri vaiheissa, erityisesti jälkikäteen ja oppia siitä. (Koli & Silander 2002, 44.)

Verkko- ohjaus on yksi keskeisimmistä verkko-opetuksen osa-alueista. Ohjaus voidaan käsittää laaja-alaisesti sisältäen verkko-oppimisprosessin suunnittelun, arvioinnin, palautteen, prosessin ja sisältöjen ohjauksen. Oppimisprosessissa eri elementit - opetustilanne, oppimistehtävät, opetus, ohjaus, palaute ja arviointi- linkittyvät kiinteästi toisiinsa ja muodostavat myös ajallisen eheän jatkumon. Verkko-opetuksessa oppijalle näkyväksi tehty oppimisprosessi ja oppiminen hahmottuvat kokonaisvaltaisena prosessina, jossa opetustilanteet integroituvat toisiinsa oppimistehtävillä, ohjauksella ja arvioinnilla. (Koli & Silander 2002, 31.)

Oppimisprosessin suunnitteluvaiheessa ohjauksen tavoitteeksi on mielekästä asettaa oppijan rohkaiseminen vapaaseen arkikäsitusten esilletuomiseen. Ohjauksen tehtävänä on luoda vapautunut ilmapiiri, jossa jokainen oppija uskaltaa ilmaista ajatuksiaan ilman arvostelua ja kritiikkiä. (Koli & Silander 2002, 43).

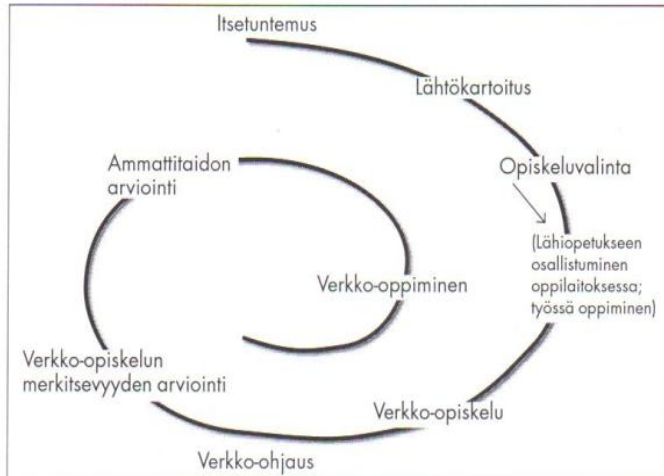
### 3.3 Opintojen henkilökohtaistaminen

Henkilökohtaistamisessa on olennaista voimaannuttaa opiskelijaa oman oppimisensa tekijänä. Voimaannuttamis- eli vahvistamisprosessi on sosiaalinen tapahtuma, jonka saavat aikaan opiskelijat yksilöinä että ryhminä sekä opettajat ja ohjaajat. Sosiaalinen henkilökohtaistamisprosessi tarkoittaa ohjauksen näkökulmasta vuorovaikutuksessa tapahtuvaa neuvontaa, ohjausta ja myötäelävää kanssakulkemista. Sosiaalisuuden korostaminen prosessissa on tärkeää. Henkilökohtaistaminen ei ole yksilöllistä opetusta tai opiskelun eriyttämistä. (Ihanainen ym. 2004, 47.)

Tavoitteena koulutuksessa on opintojen henkilökohtaistaminen jokaiselle aikuisopiskelijalle. Henkilökohtaistamisella tarkoitetaan opiskeluun, koulutukseen, oppimiseen ja arviointiin liittyviä asioita suhteessa opiskelijan mahdollisuuksiin ja tavoitteisiin. Opiskelun henkilökohtaistamisessa on kysymys ohjauksellisista vuorovaikutustilanteista sekä verkko-opiskelusta. Koulutuksen henkilökohtaistamisessa taas tarkoitetaan opiskelualan, tutkinnon tai tutkinnonosan ja opiskelumuodon valintoja sekä opiskelujen joustavoittamista. Oppimisen henkilökohtaistamisessa on kysymys toiminnoista, joilla vahvistetaan opiskelijoiden itsetuntemusta ja kykyä arvioida itseään ihmisenä ja oppijana. Arvioinnin henkilökohtaistamisessa keskitytään opiskelijoiden osaamisen näyttämiseen sekä sen mahdollistamiseen opiskelija- ja työelämälähtöisellä tavalla. Opiskelun merkitsevyyden arviointi sekä ammattitaidon arviointi (näytöt) kuuluvat arvioinnin henkilökohtaistamiseen. (Ihanainen ym. 2004, 47- 48.)

Edellä kuvatut henkilökohtaistamisen tekijät huomioidaan verkko-ohjauksen mallinnuksessa siten, että mallinnuksen perustaksi laaditaan opiskeluprosessi. Opiskeluprosessista erotetaan seuraavat vaiheet; suunnitteluvaihe, toteutusvaihe ja arviointivaihe. Hyvin toimivalla ja asiantuntevalla ohjauksella voidaan auttaa ja tukea opiskelijaa tämän prosessin eri vaiheissa. (Ihanainen ym. 2004, 48.)





Kuvio 2. Opiskeluprosessi (Ihanainen ym. 2004, 59.)

Prosessi on dynaaminen ja jatkuva, syklinen. Itsetuntemus ulottuu lähtötilanteen kartoitukseen liittyvään ammatillisen osaamisen selvittämiseen. Ammatillisen osaamisen selvittäminen on osaltaan itsetuntemuksen lisäämistä. Vastaavalla tavalla muut vaiheet ulottuvat opiskelukäytännöissä toisiinsa. Päällekkäisyys tarkoittaa esimerkiksi sitä, että itsearviointia, joka vahvistaa itsetuntemusta, tehdään aina kaikissa muissakin vaiheissa tai että varsinaisen opiskelun aikana tehdään opiskelumuotoja ja – sisältöjä koskevia uudelleevalintoja. Opiskeluprosessin kesto vaihtelee eri henkilöiden kohdalla. Esimerkiksi tilanteessa missä henkilö on kyllästynyt tai turhautunut ammattiinsa ja ehkä tästä syystä negatiivisissa alkutunnelmissa, voi itsetuntemuksen pohtimiseen ja lähtötilanteen kartoittamiseen kulua aikaa huomattavasti enemmän aikaa kuin henkilöllä, joka tarvitsee vahvistusta jollakin ammattialansa osa- alueella. Hän voi kaivata enemmän ohjausta ja aikaa verkko- opiskelun taitojen suhteen, mikäli opiskelu verkko- ympäristössä ei ole entuudestaan tuttua. (Ihanainen ym. 2004, 59–60.)

#### 4. VERKKO-OHJAUS OPINTOJEN SUUNNITTELUVAIHEESSA

Verkossa ohjauksen keskeinen tehtävä on tukea opiskelijoita hankkimaan ja käyttämään itsearviointivälineitä, koulutus- ja ammattitiedon lähteitä sekä niitä tukevia tukimateriaaleja omien ongelmatilanteiden selvittämiseen ja itsenäiseen harkittuun päätöksentekoon. Verkko- ohjaaja voi tehostaa verkko-oppimisalustan käyttöä etäohjauksessa, jos hän pystyy vastaamaan opiskelijan verkkoalustan käyttöä koskeviin kysymyksiin sillä hetkellä,

kun oppija on käyttämässä palvelua. Tällöin keskustelu kohdentuu oppijan tilanteeseen eikä internetin käyttöön yleensä. Ohjaaja voi myös arvioida itse etukäteen internetissä olevaa materiaalia ja luokitella niitä valmiiksi eri käyttötarkoituksiin. (Vuorinen 2006, 77–79.)

Verkko-ohjauksen niin kuin perinteisenkin ohjauksen lähtökohtana ovat opiskelijan realistiset mahdollisuudet opiskella. Tällöin opiskelija ymmärtää opiskelutapaan liittyvän ajankäytön ja itseohjautuvuuden merkityksen tulevissa opinnoissa, hän löytää itsellensä sopivan opintojen rahoitusmuodon sekä perehtyy itse verkko-oppimiseen. Hänellä tulisi olla myös mahdollisuus perehtyä itseensä oppijana, kasvattaa näin omaa itsetuntemustaan ja kartoittaa omaa oppimistyyliään.

Tärkeää on myös pohtia ja testata omaa osaamistaan suhteessa tutkinnossa vaadittaviin tavoitteisiin. Verkko-oppimisalustan tulisi tarjota tutkinnonsuorittajalle info- paketti mahdollisine testeineen jo opintojen haku- ja alkuvaiheessa. Tämän pohjalta opiskelija laatii yhdessä ohjaajan kanssa itsellensä henkilökohtaisen oppimissuunnitelman (hops) koko koulutuksen ajalle.

#### 4.1 Itsetuntemus

Riittävä itsetuntemus on tärkeä opiskelun perusta. Uuden oppiminen tukeutuu siihen ja laajentaa samalla itsetuntemusta. Itsetuntemus kehittyy vuorovaikutuksessa saadun palautteen sekä luonnollisen ja tarkoituksellisen itsearviointin avulla, joita molempia ohjaus voi tukea. Itsearviointin tehtävät itsetuntemuksen lisääjinä ovat todeta opiskelijan elämäntilanne, tavoitteet, piirteet, toimintatapa, taidot ja valmiudet ja muut vahvuudet, jotka luovat perustaa opiskelulle. Tehtävänä on myös ohjata opiskelijaa erilaisten opiskeluvaihtoehtojen valinnassa, motivoida opiskelua, lähinnä siltä osin mitä opiskelija haluaa oppia lisää sekä henkilökohtaistaa opiskeluprosessin suunnittelua(hops). Itsearviointinissa opiskelija tunnistaa omaa oppimista opiskeluprosessin aikana eli mitä opiskelussa on oppinut ja mitä ei, sekä kehittää opiskeluun ja oppimiseen sitoutumista, jolloin oppimis- ja opiskeluprosessin henkilökohtaistaminen tapahtuu. (Ihanainen ym. 2004, 60.)

Verkossa on saatavilla monenlaisia sisältöjä, jotka käsittelevät itsetuntemusta ja johdattelevat käyttäjiä itsearvioinnin teorioihin ja käytäntöihin. Ne ovat avoimesti kaikkien www- käyttäjien saavutettavissa ja käytettävissä, jolloin ohjausinformaation merkityksellisyyttä ja käyttökelpoisuutta ei voi varmistaa. Tällöin jokainen käyttäjä käsittelee sisältöä omalla tavallaan ja omasta viitekehystänsä käsin. Ohjauksellisesti ajateltuna sisällöt ovat yleisellä tasolla liikkuvia ja ”osuvuus” opiskelijalle on sattumanvaraista. Yleiset itsetuntemuksen ja -arvioinnin sivut ja testit sopivat kuitenkin hyvin taustainformaatioksi ja orientoiviksi, ajatuksia herättäviksi sisällöiksi ennen opintojen alkua tai vuorovaikutuksellisen ohjausprosessin osaksi ja tueksi erilaisiin ennako- ja välitehtäviin. Tehtävien ja testien avulla on mahdollista saada taustainformaatiota ja perspektiiviä oman elämän tarkkailuun ja arviointiin. (Ihanainen ym. 2004, 61.)

Ohjaus liittyy sisällöllisesti siihen, että opiskelija tiedostaa opiskeluprosessin kannalta keskeisiä itsetuntemuksen alueita ja itsearvioinnin merkityksen itsetuntemuksen lisääjänä. Ohjaaja osallistuu tällöin itsearviointiprosessiin ja tarjoaa myötäelävää kumppanuutta ja kannustaa yksilöiden ja ryhmän kokemusten ja näkemysten herättelevää peilausta. Ohjauksen tehtävä on osoittaa välineitä itsearviointiin ja tukea niiden käytössä. Ohjauksen ja tuen tarve on tärkeää arvioida jokaisen yksittäisen opiskelijan ja opiskelijaryhmän kohdalla opiskeluprosessin eri vaiheessa. (Ihanainen ym. 2004, 62).

#### 4.2 Lähtötilanteen kartoitus

Lähtötilanteen kartoituksessa selvitetään seuraavia kysymyksiä; oman osaamisen suhde alan ammattitaitovaatimukseen sekä oman osaamisen suhde työelämän tai konkreettisen työpaikan erityisiin ammattitaitovaatimukseen. Arviointi perustuu ammatilliseen itsetuntemukseen, jolloin opiskelijan pitää pystyä kuvaamaan ammatilliset tietonsa ja taitonsa. Ko. tietoja ja taitoja verrataan määriteltyihin ammattitaitovaatimukseen sekä työelämän ja työpaikan erityisiin osaamisvaatimukseen. Vertailun avulla opiskelija selvittää itselleen opiskelutarpeensa eli mitä ja kuinka paljon! Kartoitusvaiheessa pitää huomioida myös opiskelijan intuitiivinen käsitys (hiljainen tieto) omasta osaamisestaan ja opiskelutarpeistaan. (Ihanainen ym. 2004, 64.)

Hiusalan osaamiskartoituksen voi tehdä Opetushallituksen sivuilla [www.osaan.fi](http://www.osaan.fi). Tätä osaamiskartoitusta käytetään pohjana hiusalan tutkintoihin hakeuduttaessa sekä näyttöihin valmistautuessa. Osaamisesta puhutaan usein yleisellä määritelmä- ja kuvaustasolla.

Tärkeää on, että ohjaaja purkaa yhdessä opiskelijan/ opiskelijoiden kanssa yleiset osaamista kuvaavat määritelmät opiskelijan omalle kielelle ja kytkee ne jokapäiväisiin työ- ja toimintatilanteisiin. Ammatillisen aikuiskouluttajan perustyöhön kuuluu, että hän osaa kuvata yleiset oman alansa ammattitaitovaatimukset siten, mitä ne tarkoittavat työn tekemisenä. (Ihanainen ym. 2004, 64.)

Ohjauksen tehtävänä lähtötilanteen kartoituksessa on opiskelijan oman osaamisen tekijöiden havaitseminen eli omien ammattitaitokvalifikaatioiden ymmärtäminen ammatti- ja arkikielellä. Ohjaus liittyy myös yleisten ja erityisten ammattitaitovaatimusten ymmärtämiseen, vertailun tekemiseen sekä näiden pohjalta johtopäätösten tekemiseen eli opiskelutarpeen ymmärtämiseen. Ohjaus liittyy kokonaisvaltaisesti kartoitusprosessiin osallistumisen eli on myötäelävää kumppanuutta sekä kannustavaa konfrontointia. Lähtötilanteen kartoituksessa olennaista on saada opiskelijalle todenmukainen käsitys siitä, mihin hän tarvitsee valmistavaa koulutusta ja mikä hänen osaamisessaan on sellaista, jonka hän jo pystyy osoittamaan näyttötilanteessa. (Ihanainen ym. 2004, 65.)

#### 4.3 Opiskelualan, tutkinnon tai tutkinnon osan ja opiskelumuodon valinta

Itsetuntemuksen tarkastelun ja lähtötilanteen kartoituksen jälkeen ja myös samanaikaisesti niiden kanssa tapahtuu opiskeluprosessissa opiskelualan, tutkinnon tai tutkinnon osan ja opiskelumuodon valinta. Hiusverkon sivuilla henkilökohtaistamisen suunnitteluvaiheessa tällä tarkoitetaan valintaa ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon välillä. Verkostoon sitoutuneet koulut toimivat kaikki samalla opiskelumuodon periaatteella paikkakunnasta riippumatta. Opetus mahdollistaa verkko-opetuksen, monimuoto-opetuksen sekä workshop-päivien aikana luokahuoneopetuksen.

Tutkinnon ja opiskelumuodon valinnassa opiskelija tarvitsee tietoa koulutuksen sisällöistä ja tavoitteista (vertailua suhteessa opiskelijan omiin tarpeisiin ja tavoitteisiin), koulutuksen toiminnallisista järjestelyistä (vertailua suhteessa opiskelijan omaan elämäntodellisuuteen, esim. aika, paikka, mahd. vaadittava tekninen välineistö), didaktisesta toteuttamisesta (vertailua erilaisten opiskelumuotojen välillä suhteessa opiskelijan omiin opiskelutaitoihin) sekä pedagogisista perusteluista (vertailu opiskelijan omiin oppimiskäsityksiin ja – tasoihin). Opiskelijalla pitää olla myös päätöksentekotaitoja. Hänen tulee erottaa esim. koulutusalan sisällä eri tutkinnot ja omat taipumuksensa ja halunsa niihin ja olla tietoinen siitä, pyrkiikö hän suorittamaan ammatti- vai erikoisammattitutkinnon. Opiskelijan tulee

tiedostaa itsestään, tekeekö hän päätöksiään intuitiivisesti vai selvitysten ja harkinnan perusteella ja selvittää itselleen, onko hän sitoutumassa pitkäjänteiseen opiskeluun vai onko hän ainoastaan ”tutkailemassa” kiinnostustaan. Hän tarvitsee päätöksentekotaitoja myös päätöksen toteuttamisessa, eli onko hän valmis sitoutumaan hops- prosessiin ja valmis tekemään sen. Opiskelijan on myös valmistauduttava arvioimaan valitsemaansa opiskelua, mutta tärkeää on tunnistaa ko. asiassa omaan päätöksentekoonsa vaikuttavia tekijöitä eli oma osaaminen, koulutuksen luonne, opiskeluun osallistumisen mahdollisuudet jne. Nämä valintatekijät – tieto, osaaminen, suunnittelu jne. - muodostavat alustavan HOPSin, joka sisältää henkilökohtaisen näyttö- ja oppimissuunnitelman. (Ihanainen ym. 2004, 66- 67.)

Ohjauksen keskeiset sisällöt tutkinnon ja opiskelumuodon valinnassa ovat eri tutkintojen ja opiskelumuotojen tiedon äärelle ohjaamista, jolloin ohjaajan tehtävänä on kertoa opiskelijalle ja keskustella hänen kanssaan olemassa olevasta tai vaihtoehtoisista opiskelumuodoista sekä näyttömahdollisuuksista. Ohjaus on myös päätöksentekoprosessien ohjaamista sekä intuitiivisuuden olemassaolon ja vaikuttavuuden tunnistamista, jossa ohjaaja kehottaa opiskelijaa tunnustelemaan myös emotionaalisia mieltymyksiään koulutuksen suhteen eli mikä tuntuu opiskelijasta kiinnostavalta. HOPSin tekemisen ohjauksessa ohjaaja miettii opiskelijan kanssa, mitä asioita ja taitoja opiskelija alkaa opiskella ja millaisella aikataululla. Valintaprosessiin osallistuminen myötäelävällä kumppanuudella ja kannustavalla konfrontoinnilla tarkoittaa ohjauksessa sitä, että ohjaaja välittää ohjaavilla toimenpiteillään opiskelijalle kokemuksen, että hän ymmärtää opiskelijan tilanteen ja on tukemassa häntä opiskelun polulla, mutta hän voi haastaa myös opiskelijan arvioimaan omia kokemuksiaan, näkemyksiään ja osaamistaan kriittisesti. Ohjaaja voi asettaa jotkin opiskelijan arviot itsestään ja tulevaisuuden haluistaan ja tavoitteistaan kyseenalaisiksi. Ohjauksellinen haastaminen ja kyseenalaistaminen eivät voi suuntautua opiskelijan arvokkuuden ja itsemääräämisen kieltämiseen tai mitätöimiseen. (Ihanainen ym. 2004, 68- 69.)

#### 4. OHJAUKSEN VERKKOSIVUJEN TOTEUTUS HIUSVERKKOON

Verkko-opetusta ja -opiskelua kehitetään paikallisissa, alueellisissa ja valtakunnallisissa virtuaalikouluhankkeissa, joista ensimmäiset aloitettiin vuonna 2000. Tulevaisuudessa virtuaalikoulu mahdollistaa erilaajuisten kurssien, arvosanojen ja tutkintojen suorittamisen etäopiskeluna sekä tarjoaa verkko-opetuksen ratkaisuja ja palveluja lähiopetuksen tueksi. Tavoitteena on tieto- ja viestintäteknikan avulla tuotettavien koulutukseen liittyvien toimintatapojen, mallien ja palveluiden kehittäminen aikuisten tutkintoihin valmistavassa ammatillisessa lisäkoulutuksessa ja näyttötutkinnoissa. (Virtuaalikoulu)

HIUSVERKKO on hiusalan ammattitutkintoa kehittävä hanke, jonka kehittämiseen kuuluvat neljä toisen asteen ammatillista oppilaitosta. Koulut ovat Tampereen ammattiopisto, Ylä- Savon ammattiopisto, Etelä- Karjalan ammattiopisto(Lappeenrannan ja Imatran yksikkö) sekä Kemijärven ammattiopisto. Hanke rahoitetaan Opetushallituksen myöntämällä ESR - rahoituksella. HIUSVERKKO- hankkeen työryhmään kuuluu viisi hiusalan opettajaa. Itse toimin kuudentena jäsenenä ryhmässä opinto-ohjauksen kehittämisen näkökulmasta.

HIUSVERKKO tuottaa materiaalia, jonka avulla hiusalalla toimiva löytää erilaisia mahdollisuuksia hiusalan ammattitutkinnon suorittamiseen ja jonka avulla tutkintoon valmistavaa koulutusta tarjoava organisaatio voi järjestää koulutusta verkkoavusteisesti. HIUSVERKKOn sivuilta löytää tietoa mitä hiusalan ammattitutkinnossa vaaditaan, miten ja missä tutkinnon voi suorittaa ja mistä saa lisätietoa ja materiaalia. (Kara & Häyrinen 2005)

Opintojen- ohjauksen verkkosivujen suunnittelusta ja toteutuksesta keskustelimme työryhmän kanssa Virtuaalikoulupäivillä Rovaniemellä syksyllä 2005. Aikataulullisesti hanke vaikutti tiiviiltä ja haastavalta, mutta hyvältä, koska hankkeen kesto oli sama kuin omien opo – opintojenkin eli vuoden 2006 saakka. Työryhmällä ei alkuvaiheessa ollut ehdotuksia ohjaus- sivujen toteuttamiseksi, joten sovimme, että perehdyn asiaan ja teen materiaalia, jota he kommentoivat. Sovimme, että lähetän materiaalin Tampereen ammattiopiston opettajalle Raija Karalle, joka välittää tiedot puolin ja toisin työryhmän ja minun välillä.

Keväällä 2006 pidimme Raija Karan kanssa verkkosivujen sisältöjen-suunnittelupäivät Tampereella, jossa esittelin ajatukseni ohjaukseen liittyvien verkkosivujen sisällöistä.

Lähtökohtana oli perehdyttää opiskelija laaja-alaisesti opiskeluun vaikuttaviin asioihin. Verkkosivujen ohjauksen sisällöt jaottelin opiskelujen rahoitusmuotoihin, tutkinnon vaatimukseen ja oman osaamisen kartoittamiseen, itsetuntemuksen lisäämiseen sekä verkko-oppimisen käsitteen ymmärtämiseen. Ajatuksenani oli, että oppija saa tietoa ja ymmärtää opiskelujen asettamat vaatimukset tulevilla opinnoilla.

Erialaisten testien avulla opiskelija kartoittaa omia kokemuksiaan sekä valmiuksiaan mm. itsetuntemuksessa sekä oppimisessa. Myös aiemmat oppimiskokemukset on mielestäni tärkeää selvittää, koska negatiiviset kokemukset, kuten luki- ja kirjoittamisvaikeudet voivat osaltaan vaikeuttaa opintoja. Verkko-oppiminen vaatii kirjoittamisen taitoa vuorovaikutuksen pohjaksi. Tästä syystä opiskelijan tukeminen mahdollisissa ongelmissa on tärkeää. Verkkosivujen antama informaatio sekä omien kykyjen ja voimavarojen pohtiminen luo hyvän pohjan opiskelijan HOPSin ja näyttösuunnitelman toteuttamiselle ohjaajan kanssa.

Olimme sopineet jo aiemmin, että keskityn suunnittelussa opintojen suunnittelu- ja hakuvaiheeseen. KAMET- toimintamallissa ohjaukseen on paneuduttu mielestäni hyvin. Opintojen henkilökohtaistaminen toteutuu jokaiselle tutkinnon suorittajalle. Tutkinnon suorittaja perehtyy orientaatiojaksolla em. asioihin ja hops laaditaan yhdessä ohjaajan kanssa. Jokapäiväinen ohjaus joko puhelimitse tai verkossa mahdollistaa opintojen etenemisen opiskelijan oman suunnitelman mukaisesti. Ohjauksen periaatteet ja resurssit selvitetään selkeästi muun tiedottamisen ohessa. Esittämäni asiat olivat siis jo käytössä hyvin pitkälti, mutta kotisivujen avulla ne saataisiin ”näkyviksi” opiskelijalle jo siinä vaiheessa, kun hän suunnittelee opintoja.

Hankkeen yhtenä tavoitteena oli suunnitella ohjaukseen liittyvä materiaali verkkosivulle omien osioiden alle, jolloin ohjaus korostuu jo opintojen suunnitteluvaiheessa opiskelijalle. Suunnittelimme verkkosivun näkymän ”laatikoiksi”, joiden sisällöt jakautuvat opintojen tärkeimpiin asioihin. Tutkintovaatimukset, oppiminen, koulutus ja näytöt mukaan lukien ohjaus ja hakeutuminen nousivat keskustelussamme keskeisiksi osa-alueiksi.

Suunnittelin sisällön AIHE- hankkeen kehittämälle oppimisprosessi – mallinnukselle, jossa suunnitteluvaiheessa korostuvat itsetuntemus, lähtötason kartoitus sekä tutkinnon tai tutkinnon osan sekä opiskelumuodon valinta. Käytin verkkosivujen suunnittelussa apuna

erilaisia verkko-ohjauksen internet-sivuja sekä Pekka Ihanaisen ym. kirjoittamaa raporttia; Verkko-oppimisen käytäntöjä, malleja ja työkaluja.

Verkko-ohjauksen niin kuin perinteisenkin ohjauksen lähtökohtana ovat opiskelijan realistiset mahdollisuudet opiskella. Tällöin opiskelija ymmärtää opiskelutapaan liittyvän ajankäytön ja itseohjautuvuuden merkityksen tulevissa opinnoissa, hän löytää itsellensä sopivan opintojen rahoitusmuodon sekä perehtyy itse verkko-oppimiseen. Hänellä tulisi olla myös mahdollisuus perehtyä itseensä oppijana, kasvattaa näin omaa itsetuntemustaan ja kartoittaa omaa oppimistyyliään. Tärkeää on myös pohtia ja testata omaa osaamistaan suhteessa tutkinnossa vaadittaviin tavoitteisiin.

Opiskeluprosessi jatkuu mallinnuksessa suunnitteluvaiheen jälkeen toteutusvaiheella, joka verkkoympäristössä kohdentuu verkko-opiskeluksi sekä viimeiseksi arviointivaiheella (verkko-opiskelun merkitsevyyden arviointi ja ammattitaidon arviointi). Hiusalan erikoisammatti- ja ammattitutkinnon Kamet- toimintamalli tehtävineen tarjoavat tutkinnon suorittajalle mahdollisuuden oppia uutta sekä päivittää tietoja. Avoin oppimisympäristö ei tarjoa opetusta suoranaisesti, vaan oppija prosessoi uutta tietoa oman kokemusmaailmansa pohjalta. Ohjauksen tehtävänä on auttaa tiedon prosessoinnissa siltä osin kuin oppija sitä tarvitsee.

Verkkosivut ovat vielä kesken ja päivittyvät lähes päivittäin vuoden 2006 loppuun saakka. Valmiina on Hiusalan tutkintoihin sekä verkko-oppimiseen perehdyttävä materiaali. Seuraavasta linkistä pääset katsomaan tällä hetkellä valmiina olevaa materiaalia:

<http://tao.tampere.fi/hiusverkko/>

## **POHDINTA**

Suunnittelin verkkosivujen sisällöt Raija Karan kanssa sopimamme jaottelun mukaisesti. Verkkosivujen sisällön työstäminen opintopolun suunnittelu- ja hakuvaiheeseen antoi paljon tietoa merkittävistä seikoista opiskelujen aloitusvaiheessa. Sivut käsittelevät ja antavat informaatiota opintojen rahoituksesta, verkko-oppimisesta sekä opiskelun tukipalveluista. Tutustuin laajasti internetissä ohjauksen verkkomateriaaliin sekä asiaa käsitteleviin kirjoihin, huomioiden kohderyhmänä olevat hiusalan ammattilaisten



erityispiirteet opiskelijoina. Tähän sain tietoa myös paljon Kamet- toimintamallista. Käyttämäni linkit ovat esillä ohjauksen verkkosivuilla.

Internetissä on paljon ohjaukseen ja oppimiseen liittyvää verkkomateriaalia. Opiskelijalle materiaalin hyödyntäminen voi olla haastavaa laajan valikoiman vuoksi. Valmistavan koulutuksen järjestäjän kehittämät verkkosivut tarjoavat opiskelijalle tiiviimmän ja ko. opiskelualalle sopivan info-materiaalin. Vuorisen (2006, 196) tekemän tutkimuksen mukaan kuitenkin on huomioitava, että osa ohjaajien opiskelijoiden puolesta tekemistä palvelujen valinnoista saattaa toimia päätöksentekoa rajaavana tai suuntaavana tekijänä. Ilman eettistä pohdintaa internet saattaa toimia myös tehokkaana portinvartijana. Internetistä valittujen tietolähteiden tai palveluiden kohdalla ohjaajien pitäisi pystyä osoittamaan, mihin ohjauksen tavoiteasetteluun tai ohjausteoreettisiin lähtökohtiin valitut toimintatavat perustuvat.

Verkko-oppiminen tarvitsee ohjausta. Verkko-ohjaus on yksi omaehtoisen ohjauksen muoto. Aikuisen opiskelijan ohjaus on dialogia, ”kanssamatkustamista” ja tukemista oppimisessa opintopolun jokaisessa vaiheessa. Verkko-opiskelussa ohjaus liittyy sisällöllisesti tiedon antamiseen verkko-opiskelumalleista sekä verkosta toiminta- ja opiskeluympäristönä, verkko-opiskelutaidoista ja verkko-oppimistaidoista, hopsin tekemiseen ja päivittämiseen sekä teknisesti ratkaistussa vuorovaikutuksessa ja reflektiivisyydessä niiden suunnitteluun. (Ihanainen ym. 2004, 81).

Opiskelujen suunnitteluvaiheen henkilökohtaistaminen auttaa opiskelijaa ja ohjaajaa huomioimaan ohjauksen tarvetta opiskeluprosessin eri vaiheissa. Suunnitteluvaihe toimii pohjana opiskelijan henkilökohtaiselle oppimis- ja näyttösuunnitelmalle. Opintojen henkilökohtaistaminen auttaa aikuista oppijaa kohti laadukasta näyttötutkintoa.

Hiusverkko-hanke antoi erinomaisen mahdollisuuden perehtyä hiusalan ammattilaisten verkko-oppimiseen ja -ohjaukseen. Verkko-oppiminen mahdollistaa opiskelijoille ja ohjaajille uuden tavan työskennellä. Hiusalan ammattilainen pystyy opiskelemaan verkossa ajasta ja paikasta riippumatta silloin, kun se hänelle parhaiten sopii. Verkko-opetuksessa oppijalle näkyväksi tehty oppimisprosessi ja oppiminen hahmottuvat kokonaisvaltaisena prosessina, jossa opetustilanteet integroituvat toisiinsa oppimistehtävillä, ohjauksella ja arvioinnilla. Verkko-ohjaus yksin ei kuitenkaan riitä, vaan tarvitaan myös henkilökohtaista ohjausta.

Pedagogisesti on tärkeintä, että opetuksen suunnittelijat ja järjestäjät tietävät, miksi verkkoa kannattaa missäkin yhteydessä käyttää ja miten. Mitä suurempi osa verkolla on oppimisprosessissa, sitä tärkeämpää on ottaa suunnittelussa ja toteutuksessa huomioon verkon vuorovaikutuksellinen luonne ja sen esille nostamat haasteet oppimis- ja ohjaustoiminnoille. Verkko-oppimisprosesseissa yleiset kynnykshkohdat liittyvät aloittamiseen, sitoutumiseen ja osallistujakeskeiseen aktiiviseen sisällön käsittelyyn. (Ihanainen ym. 2004, 119). Tästä syystä henkilökohtaistaminen opiskelujen suunnitteluvaiheessa on erittäin tärkeää.

Uskon, että tulevaisuudessa Hiusalan näyttötutkintojen suorittaminen lisääntyy. Verkostoyhteistyö koulujen kesken on mielestäni hyvä tapa kehittää Hiusalan näyttötutkintojen valmistavaa koulutusta valtakunnallisesti. Omalta osaltani ohjauksen kehittäminen jatkuu toteuttamisen muodossa. Kemi-Tornion ammattiopisto liittyi KAMET-verkoston ja aloitamme Hiusalan erikoisammattitutkinnon valmistavan koulutuksen vuoden 2007 alussa. Toimin ohjaajana ryhmälle hiusalan ammattilaisia, jotka opiskelevat verkossa. Verkko-ohjaus on yksi ohjauksen muoto, joka on ohjaajien ja opettajien hyvä tiedostaa.

## LÄHTEET

Ihanainen P., Hietala P., Mäkinen P., Rannikko S. ja Keskinen A. 2004. Verkko- oppimisen käytäntöjä, malleja ja työkaluja. Raportit 2002- 2003. Aihe- projekti. Hakapaino Oy, Helsinki 2004.

Häyrinen T., Kara R. 2005. Hiusverkko tukee. Opettaja- lehti. Ammatti+ liite. 7/ 2005.

Kasurinen H. (toim.). 2004. Ohjausta opintoihin ja elämään – opintojen ohjaus oppilaitoksissa. Vammalan kirjapaino Oy. Vammala 2004.

Koli H., Silander P. 2002. Verkko-oppiminen, Oppimisprosessin suunnittelu ja ohjaus. Saarijärven Offset Oy, Saarijärvi.

Lairio M. & Puukari S. 2001. Muutoksista mahdollisuuksiin. Jyväskylän yliopistopaino. Jyväskylä 2001.

Lerkkanen J. (toim.). 2005. Opinto-ohjauksen tarkoitus. Jyväskylän yliopistopaino. 2005.

Numminen U., Jankko T., Lyra- Katz A., Nyholm N., Siniharju M., Svedlin R. 2002. Opinto-ohjauksen tila 2002. Yliopistopaino Helsinki 2002.

Ruohotie P. 2000. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. WS Bookwell Oy. Juva 2000.

Vuorinen R. 2006. Internet ohjauksessa vai ohjaus internetissä? Ohjaajien käsityksiä internetin merkityksestä työvälteenä. Jyväskylän yliopistopaino. Jyväskylä 2006.

### Internet- lähteet

Virtuaalikoulu 23.3.2006. <http://www.edu.fi/SubPage.asp?path=498,3293,2272,47383>

Tutkintopalvelut. Aikuisten ammatilliset näyttötutkinnot 3.5.2006.

<http://www.oph.fi/nayttotutkinnot/>

Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet. Hiusalan perustutkinto. Parturi-kampaajan koulutusohjelma.

<http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/hiusala.pdf>

Hiusalan ammattitutkinto. [http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/naytot/hius\\_at.pdf](http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/naytot/hius_at.pdf))

Hiusalan erikoisammattitutkinto.

<http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/naytot/hiusalaneat.pdf>

Tutkintoväylät. <http://tao.tampere.fi/hiusverkko/tutkin.htm>